

Membru corespondent al AȘM

Ion DEDIU
la 80 de ani

(n. 24 iunie 1934, s. Reditu Mare, jud. Soroca, azi r-nul Dondușeni)

Biolog, domeniul științific: biologia generală, ecologie, zoologie, protecția mediului, hidrobiologie, ecologie politică.

Doctor habilitat în științe biologice (1978), profesor universitar (1981). Membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei.

Înalt, robust și încă plin de viață, academicianul Ion Dediú la cei 80 de ani împliniți dovedește aceeași vervă intelectuală care l-a caracterizat de-a lungul întregii sale activități de cercetător lucid, profund și pertinent. Nu contenește a scoate la lumina tiparului, unele după altele, valoroase tratate de ecologie. Încercat adesea de boală, nu se dă bătut. Se luptă continuu nu numai cu inamicii nevăzuți (microbii), ci și cu cei la vedere, cu „băieții deștepți” care încalcă atât legile sociale, cât și pe cele naturale, combate poluarea mediului și întunericul neștiinței.

Ecologul de excepție, Ion Dediú este un luptător, un patriot, un bun român care își are originea în glia străbună. A învățat, poate ca nimeni altul, să cunoască, să iubească și să ocrotească natura și oamenii. Împlinește 80 de ani precum un falnic stejar care stă în calea furtunilor, dar nu este doborât. Mai primește câte o lovitură, mai pierde câte o ramură, rămâne însă în picioare, fiind un simbol al românilor „verzi” și al noosferologiei (cine a ajuns până la noos poate înțelege ce am dorit să menționez).

Din când în când mai vorbim la telefon și ne întrebăm de sănătate, de grijile cotidiene și la ce mai lucrăm. De fiecare dată primesc același răspuns: scriu, asta am învățat, să scriu și asta fac. Într-o zi mi-a spus, cu durere în suflet: scriu, am pierdut un

ochi, dar nu mă las, scriu. Am rămas profund impresionat, când am citit unul dintre motto-urile sale înscrise în *Enciclopedia de Ecologie* – „Am făcut ce am putut, să facă alții mai bine” (Cicero), l-am înțeles pe prietenul meu, pe marele ecolog Ion Dediú și am gândit ca acest motto i-ar putea servi de epitafor.

În urmă cu mai bine de un sfert de veac aveam televizorul cu antena fixată pe Chișinău și aparatul de radio pe „Europa Liberă”. Nu trecusem Prutul și nu cunoșteam personal pe niciun biolog de la Universitatea de Stat din Chișinău, deși auzisem multe despre ei. La începutul anului 1990 am hotărât, împreună cu colegii mei, să trimitem la Chișinău un „ajutor”, format exclusiv din cărți științifice și de beletristică, scrise în limba română. Îmi amintesc că am selectat circa 100 de volume, dintre cele mai importante tratate din domeniul biologiei. Urmăream cu sufletul la gură mișcările de emancipare națională de la Chișinău, mișcări care redeșteptau în sufletul meu perioada de aur a pașoptiștilor și a unioniștilor români. Am rămas profund impresionat atât de lupta înflăcărată pentru recăștigarea limbii strămoșești și a rădăcinilor românismului, cât și pentru dreptul la o viață curată, fără poluare fizică, chimică și morală.

Urmăream cu interes intelectual și profesional vestitele expediții ecologice, organizate sub directa coordonare a Ministerului Mediului. O astfel de inițiativă mi se părea fabuloasă atunci, când nu puteam depăși granițele gândirii socialiste. În Basarabia anilor 1990 se putea gândi și acționa astfel, mai bine chiar decât în anii de pe urmă, iar catalizatorul acțiunilor radicale și salvatoare era însuși Ministrul Mediului, profesorul universitar, dr. habilitat Ion Dediú.

Am reușit să trec Prutul și să calc pe pământul românesc al Basarabiei în luna august 1990, cu ocazia Expediției ecologice „Prut 1990”. Această expediție a însemnat un moment de cotitură în viața mea: îmi oferise posibilitatea să deschid ochii către România Mare, să vizitez unele dintre cetățile lui Ștefan cel Mare și să constat că românismul nu moare, oricât de cucerii și de obidiți ar fi românii, pentru că „nu mor caii când vor câinii”.

În această expediție l-am cunoscut pe eminentul profesor universitar Ion Dediú, despre care auzisem multe lucruri frumoase, încât puteam scrie o adevărată epopee. L-am vizitat „Împărăția” la Ministerul Mediului. Cu această ocazie am aflat despre multiple realizări efectiv revoluționare în materie de ecologie aplicativă și protecție a mediului. Vedeam pe viu, în carne și oase, un erudit om de știință și un ctitor al ecologiei moderne din Basarabia, care conducea Ministerul Mediului. Ministrul Mediului, profesorul universitar Ion Dediú îmbina la modul ideal Ecologia Politică cu Politica Ecologică. Nu

am mai auzit de atunci vorbindu-se despre astfel de oameni; totul mi se pare istorie.

Expediția mi-a oferit prilejul de a vizita Universitatea de Stat din Chișinău și de a cunoaște pe unii dintre colegii biologi, de care m-am legat sufletește pentru întreaga viață. Am vizitat Grădina Botanică și toate instituțiile academice de rang național (la nivelul U.R.S.S.-ului); Institutul de Genetică era pe atunci la nivelul marilor instituții ale lumii; mă simțeam umilit.

„Podul de Flori” de peste Prut a „dezghețat” apele și a dărâmat „zidul” care despărțea frații de pe cele două părți ale graniței artificiale, care izola sufletele fraților buni ai aceleiași mame. Vizitele reciproce și participarea la reuniunile științifice comune, care au urmat, ne-au apropiat mult și astfel am realizat o țesătură trainică între sufletele noastre.

S-a scurs un sfert de secol de când ne-am cunoscut. Timpul a creat în sufletele noastre legături temeinice afective și profesionale. Consider că ecologia și filosofia biologiei ne-a unit și ne-a apropiat în mod spontan. Parcă am fost colegul de bancă al domnului academician Ion Dediu. Am început să ne supervizăm unul altuia lucrările științifice și să ne întâlnim la diverse reuniuni științifice. Hidrobiologul Ion Dediu și-a tăiat cale către Agigea, unde ființează încă din anul 1926 Stațiunea Biologică Marină „Prof. dr. Ioan Borcea”, aparținând de Univ. „Al. I. Cuza” din Iași. Deschiderea către Marea Neagră i-a deschis porțile către Universitatea Mării Negre și către așa-numitul Parlament al Mării Negre.

Academicianul Ion Dediu a văzut lumina zilei la 24 iunie 1934 în satul Reditu Mare din județul Soroca. 24 iunie este zi de sărbătoare „Sânzienele”, iar județul Soroca are o puternică rezonanță ștefaniană. Tatăl său Ilie și mama sa Natalia l-au învățat să iubească natura, să fie cinstit și să ridice slavă lui Dumnezeu, acestea fiind principiile morale care îi conduceau pe ei în viața de zi cu zi. Acasă a învățat să iubească plantele și animalele și să le îngrijească. Așa cum se spune, îi plăcea să „asculte cum crește iarba” și cum păpădia își trimite prin vânt semințele sale asemenea unor parașute. A învățat să iubească glia strămoșească, primăverile înflorite și pline de farmec și de vigoare și toamnele pline de bogate roade. Acasă a învățat școala vieții, iar la școală s-a dovedit a fi un elev sânguinos și plin de sete de cunoaștere.

După studiile liceale s-a înscris la Facultatea de Biologie și Pedologie de la Universitatea de Stat din Chișinău. Studentul Ion Dediu s-a remarcat între colegii săi prin inteligența nativă, pe care a primit-o de la părinți, moși și strămoși, prin pasiunea pentru studiu și pentru cunoașterea naturii, prin marea sa putere de muncă și prin șarmul personal.

Datorită calităților sale intrinseci și rezultatelor

obținute, Ion Dediu a atras atenția profesorilor. Așa se explică faptul că profesorul M.F. Iaroșenco, care era în acel timp și director al Institutului de Biologie, l-a atras pe tânărul absolvent al Secției de Fiziologia omului și a animalelor să se inițieze în cercetări în acest domeniu. Propunerea fiind acceptată, a urmat trimiterea sa la Universitatea de Stat „M.V. Lomonosov” din Moscova pentru a-și continua studiile. Aici s-a bucurat de atenția și îndrumarea profesorului A. Bernstein, un eminent didact și om de știință.

Tânărul cercetător s-a orientat către Hidrobiologie. Interesat de cunoașterea animalelor acvatice și a fiziologiei lor, și-a făcut stagiul de aspirantură la aceeași universitate, iar în 1964 și-a susținut cu succes teza de doctorat, consacrată studiului Amphipodelor de ape dulci, iar postdoctorantura a efectuat-o la Sankt Petersburg.

Fiind o ramură deosebit de complexă a biologiei, Hidrobiologia i-a solicitat tânărului cercetător eforturi deosebite în documentare și în surprinderea subtililor taine ale „împărăției apelor”. Hidrobiologia implică profunde cunoștințe de ecologie acvatică, astfel că specialistul în carcinologie nu a devenit doar un bun sistematician, ci și un foarte bun ecolog.

Eminent ecolog, Ion Dediu și-a format, în perioada de ucenicie, o gândire și o structură intelectuală de tip enciclopedic, fără de care nu putea cuprinde și stăpâni tainele ecologiei. Domeniile pe care le-a abordat în cercetările sale impresionează prin dimensiuni și complexitate. În domeniul ecozoogeografiei a efectuat cercetări privind: **Regiunea circummediteraneană dulcicolă și salmastră; Regiunea Ponto-Caspică salmastro-dulcicolă; Ecogeografia apelor continentale; Ecotoxicologia acvatică.**

Efectuând cercetări în aceste domenii, cercetătorul Ion Dediu a dat piept cu opera hidrobiologică și ecologică a lui Grigore Antipa, părintele hidrobiologiei românești, ctitorul muzeologiei moderne și primul mare ecolog al lumii care a realizat cercetări de ecologie aplicată. De la Grigore Antipa a învățat Ion Dediu rigoarea cercetării științifice și aplicarea ecologiei în cercetările mediului acvatic.

Mă întrebam adesea cum a reușit să realizeze o operă ecologică atât de impresionantă și de durabilă. Răspunsul îl găsim mergând pe lungul drum al formării personalității sale. După ce și-a publicat rezultatele cercetărilor finalizate prin teza de doctorat privind cunoașterea Amphipodelor și a Mysidelor, s-a orientat și către lucrări de compilație, cu mare semnificație în munca de cercetare. Astfel, în 1984 a publicat *Dicționarul Enciclopedic de Ecologie* (Экологический Энциклопедический Словарь), care impresionează prin bogăția informațiilor și prin volum.

Ion Dediu și-a pus perfect la punct întregul lim-

baj ecologic explicând clar și logic toate noțiunile și legile acestei științe. Am greși dacă am considera că eruditul ecolog Ion Dediu este doar un teoretician al acestei interesante și importante direcții de cercetare privind autogospodărirea naturii și elucidarea interrelațiilor dintre specii și dintre acestea și mediul lor de viață. Așa cum am mai afirmat, domnia sa este unul dintre puținii ecologi de mare valoare care aplică în mod fericit și priceput principiile ecologiei în natură și în viața socială. Este suficient să nominalizăm doar câteva dintre proiectele ecologice în care s-a implicat în mod direct ca mare specialist: **Environment Action Plan of the Republic of Moldova, Washington – Chișinău; The State and the Protection of the Environment in the Republic of Moldova; Danube Pollution Reduction Program; Strategia Națională pentru Dezvoltare durabilă: Moldova XXI; Strategia Națională și Planul de Acțiune în domeniul Conservării Diversității Biologice; Cartea Roșie a Republicii Moldova.**

Ar fi fost mare păcat dacă erudiția și experiența reputatului ecolog Ion Dediu nu erau immortalizate în tratate științifice valoroase. Savantul a realizat o operă ecologică de deosebită importanță științifică: **Bazele ecologiei moderne**, care îl plasează definitiv în galeria distinsilor ecologi ai neamului nostru și ai Europei. *Bazele ecologiei moderne* este o operă ecologică alcătuită din 8 volume, care pot fi împărțite în 3 părți:

I. *Tratat de Ecologie Teoretică*, format din 5 volume, publicate în 2010:

1. *Introducere în Ecologie* (340 p.);
2. *Ecologia populațiilor* (175 p.);
3. *Biosferologie* (145 p.);
4. *Ecologie sistematică* (295 p.);
5. *Tratat de Ecologie Teoretică* (555 p.);

II. 6. *Enciclopedie de Ecologie*;

7. *Tezaurul terminologiei de Ecologie* (284 p.);

III. 8. *Axiometria. Principiile și legile ecologiei* (180 p.).

Bazele Ecologiei Moderne reprezintă un unicat nu numai pentru ecologia românească, ci și pentru literatura ecologică mondială. Desigur că în literatura română au fost publicate numeroase tratate de ecologie deosebit de valoroase. Dacă tratatul de *Ecologie Teoretică* a eminentului ecolog Bogdan Stugren a apărut în momentul în care Ecologia, ca știință, a început să prindă viață și în țara noastră, depășind încorsetările miciurinismului, a constituit **abecedarul ecologiei**, după care s-au format ecologiile noștri, trebuie să declar deschis că *Tratatul de Ecologie Teoretică* a domnului academician Ion Dediu poate fi considerat drept o „**Biblie**” a Ecologiei Teoretice.

Nu putem insista aici asupra operei ecologice

a domnului academician Ion Dediu, dorim doar să nuanțăm unele aspecte. În volumul *Introducere în Ecologie* autorul realizează cea mai completă istorie a ecologiei românești, pornind de la primele începuturi și ajungând până în zilele noastre. Dacă *Dicționarul Enciclopedic de Ecologie, Enciclopedia de Ecologie și Tezaurul terminologic de Ecologie* te impresionează prin numărul mare de termeni pe care autorul îi elucidează, în realizarea acestei opere rămâi impresionat de numărul mare de lucrări științifice pe care autorul le-a comentat pentru a putea cuprinde informațiile cele mai importante.

Academicianul Ion Dediu a elaborat un *Dicționar Enciclopedic Ecologic* (în limba rusă) și o *Enciclopedie de Ecologie*; cele două tratate se încadrează perfect în sfera de cuprindere a fiecărei direcții. Enciclopedia oferă un plus de informații în explicarea noțiunilor, în funcție de ultimele cuceriri ale ecologiei moderne, spre deosebire de *Dicționarul Enciclopedic de Ecologie*. Astfel, noțiunea de nișă ecologică este prezentată ca un concept modern, care pune în lumină caracteristicile multifuncționale ale nișei, pornind de la ceea ce numim „nișă spațială” și ajungând până la noțiunea de „nișă etologică”.

Înainte de 1989 trebuia să facem, la sfârșitul fiecărui an calendaristic, un memoriu de activitate. Într-un astfel de memoriu prezentam realizările de peste an. Nu era doar o listă sau o inventariere numerică a rezultatelor obținute, ci erau înscrise și unele comentarii asupra realizărilor. Citindu-le astăzi, simți trăirile afective ale autorilor, află unele dintre motivele nerealizărilor depline, sau, dimpotrivă, unele dintre tainele succeselor. Tot așa, în autobiografiile pe care le realizam periodic ofeream câte ceva din parfumul zilelor de trudă și a încrâncenărilor de zi cu zi provocate de unele neajunsuri materiale sau de unele neîmpliniri spirituale.

Astăzi facem și refacem diferite tipuri de CV-uri, urmărind algoritmi impuși de instituțiile sau de forurile superioare. În esență totul se reduce la o însiruire de date, de cifre, de relații și de recompense. Ca secretar științific al Filialei Iași a A.O.S.R. îmi trec prin față multe CV-uri. Aflu despre autori care au câte 200, 300 sau 400 de lucrări științifice publicate în diferite reviste de specialitate de prestigiu. Dacă încercăm să facem o evaluare a contribuțiilor științifice ale autorilor, aplicând așa-numitul „pat al lui Procust” modern, care solicită doar lucrări științifice publicate în reviste cotate I.S.I. poți constata astfel că un erudit și apreciat profesor, chiar dacă are sute de lucrări științifice și zeci de tratate de specialitate nu ar mai putea fi atestat ca profesor universitar deoarece nu sunt publicate în reviste străine I.S.I.. Și astfel desființăm toate valorile autohtone,

ne batem joc de revistele științifice academice naționale și provocăm o mare hemoragie intelectuală, care inundă teritoriile străine; izgonim din țară și din revistele noastre pe toți creatorii de știință și cultură.

Într-un medalion publicat de revista „Akademos” (2009, nr. 3 (14)) se spune despre academicianul Ion Dediu: „Activitate științifică: n-a ratat nicio treaptă ierarhică – laborant, laborant superior, cercetător științific inferior, cercetător științific superior, secretar științific, director adjunct al Institutului de Zoologie din cadrul Academiei de Științe a R.S.S.M. (1957 - 1971), director-fondator al Institutului Național de Ecologie al Ministerului Mediului Republicii Moldova (1990 - 2001) și al Institutului de Cercetări pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă (2007 până în prezent), al ULIM etc.” (p. 117).

Impresionant! Academicianul Ion Dediu a fost un pâlmaș pe „ogorul” științei; a plecat de jos și a ajuns în vârful ierarhiei (vorba lui Șolohov: „așa se căleşte oțelul”).

Acum ne dăm seama de adevăratele rădăcini ale unuia dintre cei mai mari ecologi ai neamului nostru. Opera sa ecologică reprezintă un tezaur științific care așteaptă să fie valorificat de românii de pretutindeni. Iar faptul că domnia sa își publică opera ecologică și în limba rusă, înseamnă că arealul de răspândire a acesteia se întinde în toată Eurasia.

Cunoscând aceste aspecte, putem înțelege ca fiind foarte firești toate funcțiile pe care le-a avut. În învățământul academic a îndeplinit diferite funcții de conducere:

- Decan al Facultății de Biologie și Pedologie a Universității de Stat din Moldova (1972 - 1996);
  - Șef-fondator și profesor la Catedra Interuniversitară de Ecologie și Protecția Mediului;
  - Profesor universitar la Universitatea Liberă Internațională și la Universitatea Tehnică a Moldovei.
- Impresionează numărul mare de funcții publice pe care domnia sa le-a onorat și le onorează:
- Ministrul Mediului al Republicii Moldova (1990 - 1994);
  - Deputat în Parlamentul Republicii Moldova (Președinte al Comisiei de Ecologie (1994 - 2001));
  - Președinte al Partidului Ecologist „Alianța Verde” din Republica Moldova (1994 - 2008);
  - Cofondator al Academiei Oamenilor de Știință din România;
  - Președinte fondator al Academiei Naționale de Științe Ecologice din Republica Moldova;
  - Director fondator al Institutului de Cercetări pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă;
  - Director onorific viager al Institutului de Ecologie și Geografie al A.S.M.

Domnul profesor dr. habilitat Ion Dediu este

membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova, membru al Clubului de la Roma și membru al altor academii:

- Academia Oamenilor de Știință din România;
- Academia Internațională de Cosmonautică;
- Academia Internațională de Ecologie și Securitatea Vieții;
- Academia Ecologică din Ucraina;
- Academia de Științele Naturii din Rusia;
- Academia Balcanică de Științe etc.

Domnia sa a fost onorat cu multiple titluri, ordine și medalii, atât în țară cât și în străinătate, și este membru al unui număr impresionant de societăți științifice din Republica Moldova și din diferite țări ale lumii.

Nu putem cuprinde în câteva pagini o viață de om. Și încă ce om! Ceea ce este mai important este valoarea intrinsecă a unui astfel de om. Am rămas puternic impresionat de sinceritatea și respectul cu care domnia sa se adresează cititorilor săi în ale ecologiei, după cum putem afla în partea introductivă a volumului *Introducere în Ecologie* (primul volum din cele 8 volume ale *Tratatului de Ecologie*):

„Am avut și alte fericite ocazii de a promova ecologia în această parte a lumii. Mă refer la activitatea mea publică... funcții care au permis să-mi îmbogățesc pe viu cunoștințele profesionale, manageriale, legislative, instituționale și pur umane în domeniul ecologiei și protecției mediului înconjurător, să cunosc lumea, „pe consumatorii resurselor naturale”, să fiu, în ultimă instanță, mai sigur de calitatea și înțelegerea acestei lucrări, pe care o expun în fața judecății drepte și pertinente a Măriei Sale Cititorul” (p. 15).

O astfel de declarație face autorul impresionantului tratat *Bazele Ecologiei Moderne* vrând să demonstreze cititorilor săi că nu a făcut și nu face doar Ecologie teoretică, ci și Ecologie aplicată, Ecologie politică și chiar Politică ecologică.

Anumite afinități elective marchează prietenia durabilă care a prins viață între noi din anii 1990 până astăzi. Îl prețuiesc și îl admir pe omul de știință Ion Dediu, însă am o stimă fără de margini față de omul Ion Dediu, față de românul care s-a dovedit a fi un patriot în adevăratul sens al cuvântului, în întreaga sa existență.

Îi doresc să-l țină Dumnezeu în viață mereu vi-guros, plin de creativitate și omenie, pentru împlinirea deplină a misiunii pe care o are pe acest pământ! Pentru a se bucura de viitorul frumoasei sale familii, pentru a-și vedea visurile împlinite și pentru prosperitatea neamului românesc.

Prof. dr. Gh. Mustață
Universitatea „A. I. Cuza” din Iași